

UDK 821.163.4.09(497.16)

Stručni rad

Milan MARKOVIĆ (Danilovgrad)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

milan.markovic@fcjk.me

SINTEZA RAZVOJA METAKRITIČKE MISLI O SAVREMENOJ KNJIŽEVNOJ MONTENEGRISTICI

(Aleksandar Radoman: *Savremena književna montenegrstica*,
Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2018)

Savremena književna montenegrstica – Utemeljivači 23. je izdanje prestižne biblioteke *Montenegrina* Fakulteta za crnogorski jezik i književnost s Cetinja, koja okuplja značajne filološke studije i knjige prvenstveno iz oblasti montenegrstike kao posebne grane slavističkih studija. Njen autor, Aleksandar Radoman, saradnik u nastavi i prodekan za nastavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost na Cetinju, učestvovao je na dvadesetak naučnih skupova i publikovao stotinjak naučnih i stručnih radova u zemlji i regionu. Njegov priređivački i urednički rad od posebnoga je značaja za izdavačku djelatnost Institucije, pri čemu treba naglasiti da je Radoman priredio desetak a uredio stotinjak izdanja objavljenih u Institutu za crnogorski jezik i književnost i Fakultetu za crnogorski jezik i književnost. Vjerujem da sve navedeno makar u naznakama može da ukaže na stepen autorove posvećenosti i kontinuiranoga naučnoistraživačkoga razvoja i rada, koji je nesumnjivo bio neophodan da se napiše jedna ovako zrela studija.

Naime, monografija *Savremena književna montenegrstica – Utemeljivači* ne donosi samo metakritički osvrt na razvoj crnogorske književne historiografije od 1968. do 80-ih godina XX vijeka, već čitaocima otkriva autora koji ozbiljnošću svojega naučnoistraživačkoga djelovanja i sam zaslužuje posebno mjesto u novoj generaciji naučne inteligencije koja je svoj istraživački fokus usmjerila ka sistematizovanju i očuvanju razvoja književne, filološke i historiografske montenegrstike. Kako sam naslov govori, autor kroz petnaest tekstova zastupljenih u knjizi nudi osvrt na portrete onih pojedinaca koji su djelovali u vremenu u kojem je ideološka matrica djelovanja bila građena na decentriranim modelima preuzimanja crnogorskoga duhovnog i kulturnog nasljeđa ili njegove opšte negacije. Ipak, njihova djelatnost je prevazilazila sistemsku isključivost, nespojivu s bilo kakvim valjanim naučnoistraživač-

kim modelom mišljenja, i vremenom se, prvenstveno kroz konkretne rezultate rada, sama postavila kao nacionalni humanistički kanon.

U predgovoru ove studije, autor jasno ocrtava polje svojih istraživanja, ističući da montenegrizika svakako ne počinje svoj istorijski razvoj djelatnošću književnih doajena zastupljenih u knjizi. Kao posebna naučna disciplina, montenegrizika očito ima svoju predistoriju i razvojne faze, međutim, kad je makar ova studija u pitanju, autor u istraživački fokus stavlja one uzorne ličnosti i pojave koje su dovele do promjene u pristupu crnogorskoj književnosti i jeziku lokalizujući ih krajem 60-ih godina XX vijeka, kada se u Crnoj Gori formira naučnoistraživačko jezgro koje je fundiralo temelje savremene montenegrizike. Na taj način, kontinuitet praćenja razvoja montenegrizike opravdano mijenja centar, pa studije o Njegošu, Ljubiši, Laliću, crnogorskoj usmenoj književnosti i folkloristici i sl. postaju konstitutivne naučnoistraživačke oblasti montenegrizike koja time preuzima i akademsku brigu o svim elementima literarnosti, duhovnosti i kulture nacije koju opisuje. U navedenom se ogleda sistematorski doprinos Aleksandra Radomana koji ovom knjigom metodološki utemeljeno periodizuje evolutivne tokove crnogorske književne historiografije, uzimajući upravo povijesni aspekt kao temeljni kriterijum diferenciranja razvojnih faza književne montenegrizike ali i redosljeda portreta zastupljenih u sopstvenoj knjizi. Naime, kako sam autor kaže:

Proučavanje crnogorske književnosti, ili preciznije rečeno – izučavanje pojedinih pisaca koji pripadaju crnogoraskoj književnosti, ima već dvo-vjekovnu tradiciju i može se podijeliti na tri perioda.

Prvi period čini početke književne montenegrizike, od pojave prvih tekstova o pojedinim autorima i djelima crnogorske književnosti početkom XIX vijeka do druge decenije XX vijeka, odnosno nestanka crnogorske države 1918. godine.

(...)

Drugi period, koji traje od 1918. do 1968. godine karakteriše tradicionalistički, prevashodno pozitivistički pristup proučavanju autora i djela crnogorske književnosti, pri čemu se taj entitet još uvijek ne tretira kao samostalna cjelina, već u sklopu širih literarnih i kulturnih tradicija (srpske, hrvatske, „srpsko-hrvatske“, „srpsko-hrvatsko-slovenačke“, jugoslovenske i sl.).

(...)

Treći period u razvoju književne montenegrizike počinje od 1968. godine i traje do u naše dane. Nazvali smo ga savremenom književnom montenegristikom, jer s jedne strane u svome glavnom toku označava raskid s tradicionalističkim tretmanom crnogorskoga književnog nasljeđa rasvjetljavanjem činjenice da je riječ o samosvojnome istorijskome i

*književnome fenomenu, a s druge strane otvara nove tematske cjeline u proučavanju crnogorskoga književnog nasljeđa.*¹

Kao što se iz navedenoga može videti, ponuđena sistematizacija svoje opravdanje nalazi najmanje u dvije ravni. Na jednoj strani, autor uzima istorijski aspekt vezan za crnogorsko državno pitanje i posljedice koje je njegovo rješavanje imalo na odnos prema literatnoj tradiciji, dok na drugoj stani autor detektuje kontradikacije i falinke takvih tretmana koje je opisana disciplina trpjela kroz dijahroniju. Zaključno, Radoman postavlja 1968. godinu kao momenat raskida s negatorskom praksom i konstrukcijama predašnjih nadsistema klasifikacije i početak holističkoga pristupa crnogorskome literarnom nasljeđu i književnoj praksi. Takođe, novonastala promjena u paradigmi je uočljiva i u metodici pristupa tumačenju književnosti, pri čemu tradicionalistički, spoljašnji modeli u naznačenome periodu bivaju zamijenjeni pluralizmom unutrašnjih pristupa tumačenja literarnih pojava.

*Tome treba dodati da pozitivistička metoda čije su karakteristike istorizam, biografizam i psihologizam, dominantna u drugome periodu, u ovome periodu (Treći period. – prim. aut.) biva potisnuta metodama imanentne kritike, pa svjedočimo pojavi brojnih novih pristupa izučavanju crnogorske književnosti.*²

Dakle, *Savremena književna montenegristica – Utemeljivači* osvjetljuje one autore koji su svojim djelovanjem postavili temeljne okvire u opsegu, tretmanu i pristupu crnogorskoj literaturi i književnome nasljeđu. Njihova djelatnost i zaostavšina su opisane s posebnim akcentom na opšti doprinos razvoju montenegristike i ocrtavanju njenoga disciplinarnog polja djelovanja. Osim navedenoga, Radoman u bibliografiji svakoga pojedinačnoga teksta nudi popis objavljene literature autora kojega portretiše, ali i popis literature o samome autoru i njegovome literarnom radu. Time se otkriva još jedna od posebnosti Radomanove studije. Naime, studija *Savremena književna montenegristica* budućim istraživačima književnih pojava iz korpusa crnogorske književnosti i montenegristike, nudi detaljno popisanu literaturu o književnome radu njenih utemeljivača. Na taj način je moguće hronološki pratiti književni rad opisanih ličnosti ali i doći do informacija o izvorima nekih njihovih književnih radova ili radova o njima koji su do sad bili zanemareni ili zaboravljeni od strane čitateljske publike i akademske javnosti.

Na drugoj strani, studija *Savremena književna montenegristica* otkriva i neophodan i iscrpan istraživački napor koji je autor uložio u proces pripreme i odabira tekstova zastupljenih u knjizi. Stručnoj javnosti je poznato da

¹ Radoman, A., *Savremena književna montenegristica – Utemeljivači*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2018, str. 8–9.

² Isto, str. 9–10.

Radoman nije samo posredno upoznat sa stvaralaštvom i temeljnim teorijskim postavkama autorā o kojima piše, već je u svojoj dosadašnjoj akademskoj praksi iz više navrata istraživao različite aspekte njihovoga stvaralaštva i zaostavštine. To znači da je i iz korpusa ličnih istraživanja morao napraviti izbor i selekciju reprezentativnih tekstova o konkretnim doprinosima književnih pregalaca za koje je vjerovao da zaslužuju svoje mjesto u knjizi. Izbor tekstova zastupljenih u knjizi predstaviće autora osobenoga metodološkog pristupa i specifičnoga talenta za književnu analizu i dedukciju međusobnih uslovljenosti i odnosa između opisanih književnih pojava i cjelokupnoga kulturno-istorijskog konteksta te specifične društvene klime u kojima su nastajale. Radoman to prezentuje na njemu svojstven način, kombinujući perspektivu pronicljivoga opservatora i erudite s akribijom neophodnom za naučnu ozbiljnost teme koju obrađuje. Tome u prilog govori i konsultovana literatura čiji popis se nalazi nakon svakoga pojedinačnog teksta, te zaključna iscrpna bibliografija s indeksom imena koju autor daje na samome kraju knjige kao svojevrstan putokaz budućim istraživačima.

U konačnici, knjiga *Savremena književna montenegrstica – Utemeljivači*, razrješuje višedecenijske konfuzije u pristupima, kontinuitetu i sistematizaciji naučnoistraživačke misli o crnogorskoj književnosti, i njenoj humanističkoj, duhovnoj i kulturnoj tradiciji. Fundirana na radu zastupljenih i opisanih autora, Radomanova studija nastavlja onamo đe su oni stali i doprinosi formiranju svijesti o značaju sistemske brige o crnogorskoj književnosti i istoriografiji, često bezrazložno i diletantski zanemarivanoj i u crnogorskim akademskim krugovima, te na taj način i sama postaje bitno štivo savremene književne montenegrstike.